

Четвертий моніторинговий звіт висвітлення теми ВПО в українських ЗМІ
Сумська, Чернігівська, Житомирська, Вінницька,
Дніпропетровська, Кіровоградська, Полтавська та Черкаська області
Фінансується Європейським Союзом

ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ ВПО В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ (ПІВНІЧ ТА ЦЕНТР)

Жовтень 2016

Підготували
Асоціація «Спільний простір» (Україна)
та МЕМО98 (Словаччина)

Thomson Foundation
+44 20 3440 2440
46 Chancery Lane
London WC2A 1JE

thomsonfoundation.org

1. ВСТУП

Цей звіт є четвертим із низки моніторингових звітів, які буде оприлюднено в рамках проекту «Голос місцевих ЗМІ: професійні стандарти та етичні норми висвітлення конфліктів», що фінансується Європейським Союзом. Проект реалізується медіа-консорціумом, який очолює Фондація Томсон (Thompson Foundation). До консорціуму входять: Європейський центр журналістики (European Journalism Centre), Асоціація «Спільний простір», MEMO 98, а також Міжнародний інститут регіональної преси та інформації.

Упродовж 2015-2017 років буде оприлюднено загалом 24 регіональні моніторингові звіти щодо висвітлення тематики ВПО в місцевих українських ЗМІ (регіональні, порівняльні міжрегіональні, порівняльні за періодами моніторингу та підсумковий). Перший звіт висвітлює дані медіа-моніторингу за 1-23 жовтня 2015 р., другий – з 15 по 28 лютого 2016 року, третій – з 1 по 14 червня 2016 р.¹

Головна мета проекту – ослаблення потенційних джерел конфліктів, через збалансоване висвітлення подій у регіональних ЗМІ, що сприятиме зниженню соціальної напруги, зокрема між внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та громадами, які їх приймають. Цього буде досягнуто завдяки підвищенню рівня неупередженості та якості кон-

тенту, а також через покращення співпраці між ЗМІ як в Україні, так і за її межами.

Проект передбачає розвиток спроможності своєчасно запобігати провокаціям під час висвітлення подій, пов'язаних із конфліктом, за допомогою ретельного моніторингу ЗМІ та оцінки участі регіональних ЗМІ. Асоціація «Спільний простір» та MEMO98 спільно розробили методологію моніторингу представлення внутрішньо переміщених осіб. Під час тренінгів, що відбулися у Києві Львові, Харкові, Дніпропетровську та Одесі, підготували 65 регіональних аналітиків для якісного та кількісного аналізу представлення у регіональних ЗМІ згаданої тематики.

З 10 по 23 жовтня 2016 р. включно, команда спеціалістів із моніторингу провела останню, четверту, хвилю медіа-дослідження щодо висвітлення тематики ВПО. До вибірки увійшло загалом 204 ЗМІ, що підлягали моніторингу (51 телеканалів, 65 друкованих ЗМІ та 88 онлайн-ресурсів), із 24-х областей України, які було об'єднано у 4 регіони:

- ★ Схід (Донеччина, Луганщина, Харківщина);
- ★ Північ-Центр (Сумщина, Чернігівщина, Житомирщина, Вінниччина, Дніпровщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина);
- ★ Південь (Одещина, Херсонщина, Запоріжжя, Миколаївщина, АР Крим.

¹ Усі попередні звіти можна завантажити тут: <http://regionalvoices.eu/uk/monitoring> або за посиланням : <http://www.prostir-monitor.org/upload/reports>

★ Захід (Волинь, Закарпаття, Івано-Франківщина, Львівщина, Рівненщина, Тернопільщина, Хмельниччина, Чернівеччина).

Вибірка ЗМІ, що стали суб'єктами моніторингу в північних та центральних регіонах (областях) України, була достатньо репрезентативною і представляла 72 засоби масової інформації в цьому регіоні (18 телеканалів, 23 газети та 31 сайт). Порівняно з попередньою хвилею моніторингу, вибірка зазнала мінімальних змін: через технічні причини газету з Кривого Рогу (регіон Дніпро), зокрема, не було включено «Західний Донбас».

2. СТИСЛІ ВИСНОВКИ

★ У порівнянні з попереднім періодом, медіа північно-центрального регіону надали менш активне висвітлення теми ВПО. Наприклад, Сумська та Житомирська області представили по одній публікації кожна.

★ Позитивною характеристикою було те, що ЗМІ загалом застосовували коректну мову та термінологію щодо ВПО, уникали сенсаційності. У Черкасах та Вінниці були зафіксовані приклади «життєвих історій».

★ Зокрема, у Вінницькій області, було чимало прикладів високопрофесійних та високоякісних публікацій

★ Були певні приклади незбалансованого висвітлення, зокрема у Вінниці, а також спостерігався брак аналітики щодо ВПО.

★ Журналісти часто транслювали офіційні повідомлення, не перевіряючи факти. Часто публікації про ВПО зводилися лише до статистичних даних та обмеженого висвітлення офіційних заходів.

★ У Полтаві деякі медіа досі використовують термін «біженці» в матеріалах, де ВПО видображаються в досить негативній манері.

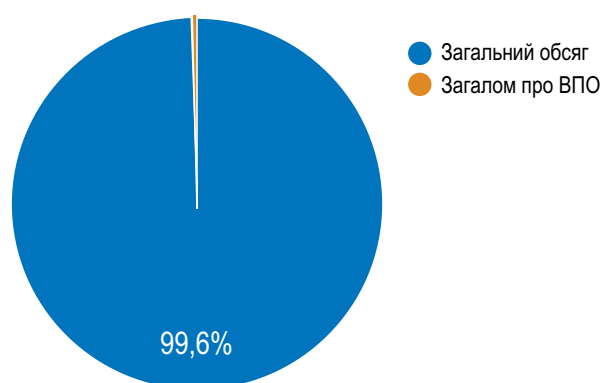
★ Було декілька прикладів прихованої реклами, зокрема у Дніпрі та Чернігові.

3. КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ

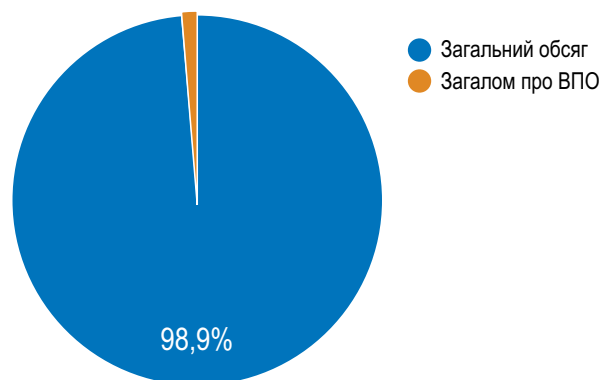
Вибірка ЗМІ північних і центральних областей України, що стали об'єктами моніторингу, була представлена 71 регіональними ЗМІ (18 місцевих телестанцій, 22 газетами та 31 онлайн-медіа). Вибірка складалася з якнайменш однієї ТВ станції і газети державної або комунальної форми власності від кожної з восьми областей, у той час, як решта були в приватній власності.

Результати попередніх хвиль моніторингу показали, що питання, пов'язані з ВПО, представлені в медіа поверхово 0,4 відсотками ефіру на телебаченні та 1,1 відсотка у пресі. Таким чином, про ВПО було сказано у ЗМІ менше, ніж представлено під час третьої моніторингової хвилі (обсяг висвітлення тематики у червні коливалася з 2.5 відсотків

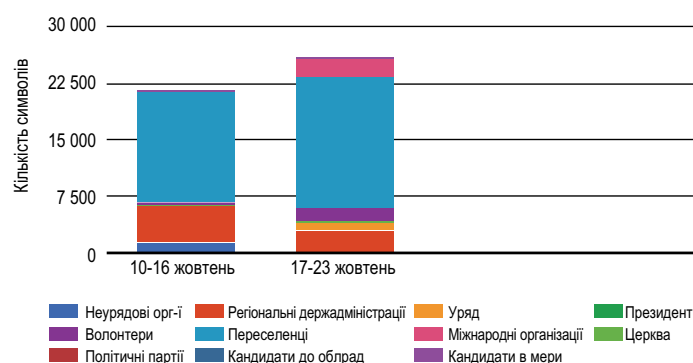
загального обсягу новинного контенту всіх телевізійних каналів регіону до 2.9 відсотків у газетах регіону).

Діаграма 1. Частка представлення тематики ВПО від загального обсягу новинного контенту всіх телевізійних каналів регіону, що були у фокусі четвертого періоду моніторингу.

Діаграма 2. Частка представлення тематики ВПО від загального обсягу новинного контенту всіх газет регіону, що були у фокусі четвертого періоду моніторингу.

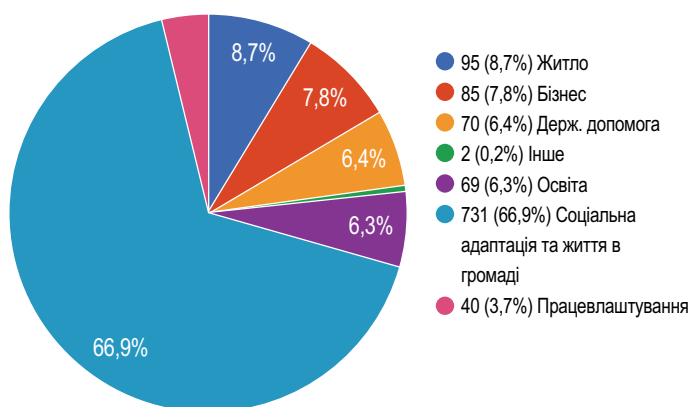

Діаграма 3. Частка публікацій у рамках тематики ВПО від загального обсягу новинного контенту всіх он-лайн медіа.

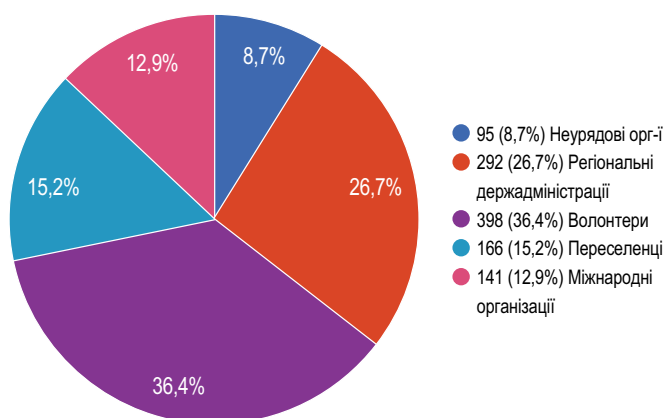
3.1. ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Телевізійні канали-учасники моніторингу в північній та центральній частинах України надали загалом 0,4% свого інформаційного ефірного часу висвітлюванню теми ВПО (загалом трохи більше 18-ти хвилин на всіх телеканалах, що були у фокусі моніторингу, разом), коли кожен із каналів щоденно пропонував близько 4-секундне висвітлення ВПО. Найактивніше висвітлювалися такі теми, як соціальна адаптація та життя в громаді (66,9 проценти). Поміж інших тем, у медіа з'явилися такі теми, як житло (8,7 процента), бізнес (7,8 процента), державна допомога (6,4 процента), освіта (6,3 проценти) та працевлаштування (3,7 проценти).

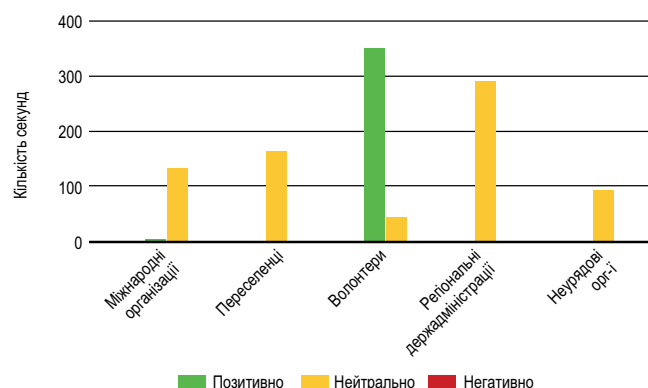
Діаграма 4. Частка представлення різних тем в рамках тематики ВПО на всіх телевізійних каналах регіону, що були у фокусі моніторингу.

З-поміж суб'єктів моніторингу найбільше уваги одержали волонтери (36,4 проценти), регіональні держадміністрації (26,7 проценти), ВПО (15,2 проценти), міжнародні організації (12,9 проценти) та НУО (8,7 проценти).

Діаграма 5. Частка представлення різних суб'єктів (осіб) у рамках тематики ВПО на всіх телевізійних каналах регіону, що були у фокусі моніторингу.

Щодо тональності матеріалів, телеканали представляли всіх суб'єктів моніторингу, переважно, нейтрально та позитивно.

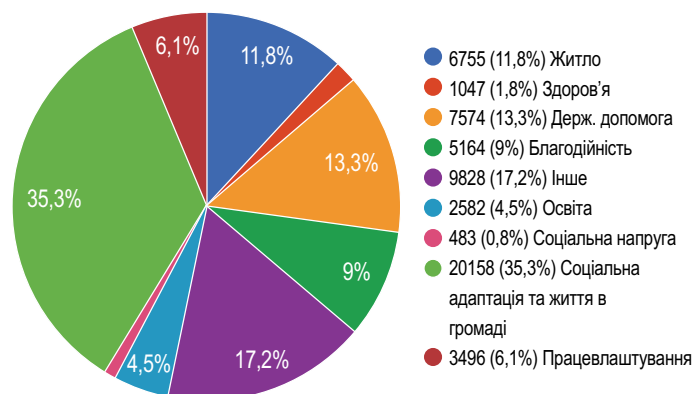

Діаграма 6. Розподіл ефірного часу серед суб'єктів моніторингу (осіб) за тональністю, з якою ці суб'єкти були представлені в рамках загальної тематики ВПО на всіх телеканалах регіону, що були у фокусі моніторингу.

3.2. ПРЕСА

У порівнянні з телеканалами, місцеві газети висвітлювали проблеми ВПО дещо активніше (1,1% проти 0,4%). Однак, у порівнянні з попередньою хвилиною моніторингу, рівень висвітлення зменшився (1,1% проти 2,9 %).

Газети з вибірки моніторингу найактивніше висвітлювали такі теми, пов'язані з ВПО: соціальна адаптація і життя в громаді (35,3%). Представлені були також деякі інші теми, які були дещо краще представлені, а саме: державна допомога (13,3%), житло (11,8%), благодійність (9%), працевлаштування (6,1%) та освіта (4,5%).

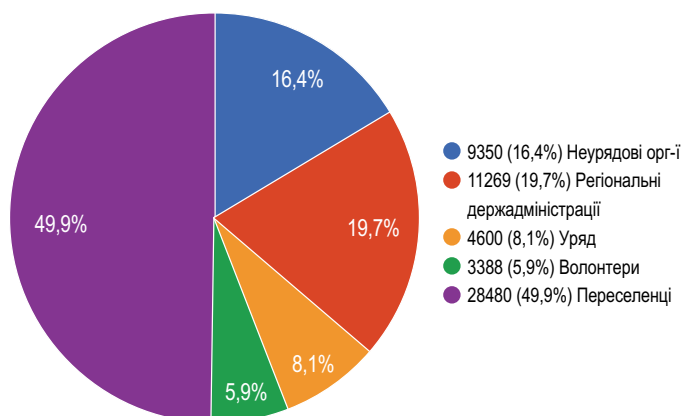

Діаграма 7. Частка представлення різних тем в рамках тематики ВПО в усіх виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

Щодо представлення суб'єктів, найбільш активно газети інформували про самих ВПО, майже половина відповідної інформації – 49,9%.

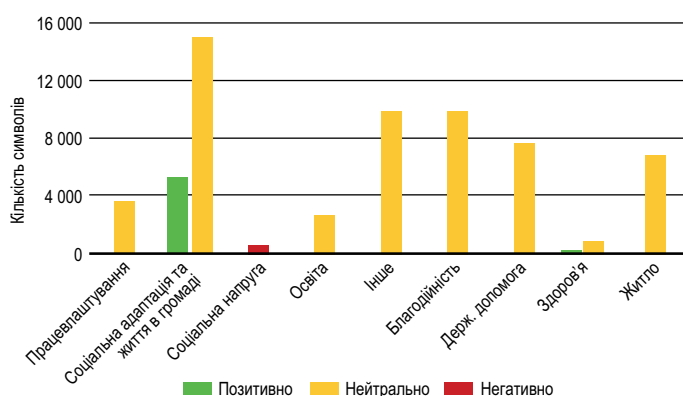

Представлення інших тем було таким: регіональні держадміністрації (19,7%), НУО (16,4%), уряд (8,1%) та волонтери (5,9%).

Діаграма 8. Частка представлення різних суб'єктів у рамках тематики ВПО в усіх виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

Щодо тональності матеріалів, переважна більшість суб'єктів представлені нейтрально й позитивно. Необхідно зауважити, що ВПО отримали незначне негативне висвітлення (2 відсотки інформації про ВПО). Таке покриття було спричинене статтею, опублікованою у вінницькій газеті «Канал 33»². У статті (лист від читача) мешканка села пояснила свій негативний досвід роботи з ВПО з Луганської області, які проживають у селі Брянка. У листі було викладено припущення про те, що, попри запрошення і одержання допомоги в Вінницькій області, сім'я ВПО в кінці кінців повернулася в Луганську область, проте, з тепловізором, придбаним на кошти сільських мешканців. На жаль, ця публікація не відображає ані точку зору газети, ані точку зору ВПО, у ній не вказуються деталі. Важливо відзначити, що в газеті було надруковано подібний односторонній лист від читачів, який містив критичні зауваження стосовно ВПО також під час першої хвили моніторингу (жовтень 2015).

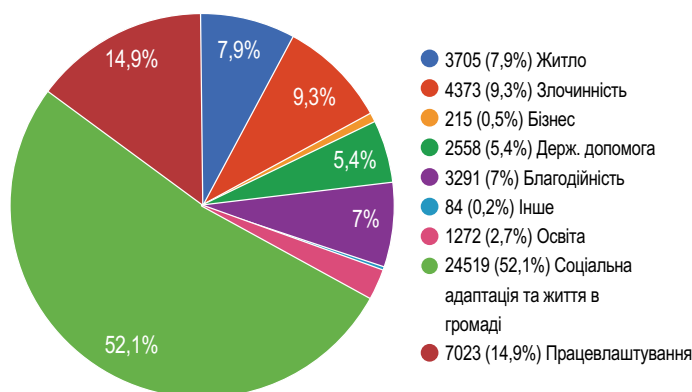

Діаграма 9. Розподіл обсягу матеріалів серед суб'єктів моніторингу (осіб) за тональністю, з якою ці суб'єкти були представлені в рамках загальної тематики ВПО в усіх друкованих виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

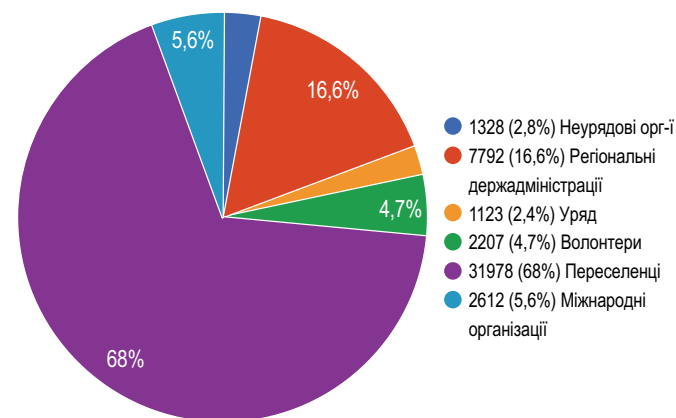
3.3. ОН-ЛАЙН МЕДІА

Проаналізовані 31 онлайн-медіа присвятили тематиці ВПО 47,040 символів (близько 25 стандартних сторінок А4). Для порівняння це може представляти незначне скорочення в порівнянні з попередньою моніторинговою хвилиною, що становило 53 383 символи (приблизно 30 стандартних А4 сторінок).

Це майже вдвічі вужче представлення, ніж під час 2-ї хвили моніторингу. Найактивніше на сайтах, що були в фокусі моніторингу, писали про соціальну адаптацію та життя в громаді (52,1%), державну допомогу (18,8%), бізнес (18,3%). Інші теми були представлені менш активно, включаючи працевлаштування (14,9%), злочинність (9,3%), житло (7,9%), благодійність (7%), державна допомога (5,4%), а також освіта (2,7%) у меншому обсязі.

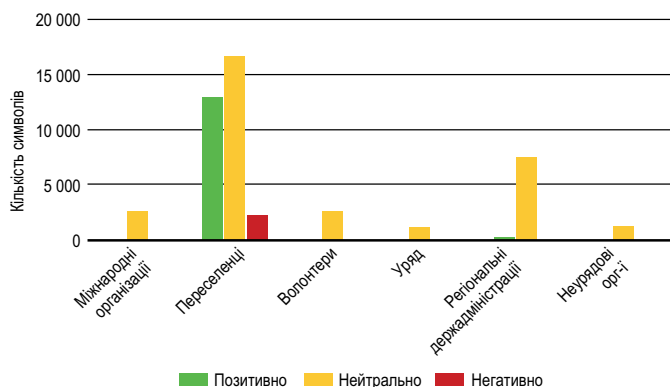

Діаграма 10. Частка представлення різних тем в рамках тематики ВПО в усіх он-лайн виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

Діаграма 11. Частка представлення різних суб'єктів у рамках тематики ВПО в усіх он-лайн виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

² «Канал 33» газета, 12 жовтня, «Переселенці втекли у «ЛНР», хоч ми їм подарували житло та машину», див.: <http://33kanal.com/podilska-radnija/pereselenci-vtekli-u-lnr-khochmi-yim-podaruvati-10954.html>

Діаграма 12. Розподіл обсягу матеріалів серед суб'єктів моніторингу за тональністю, з якою ці суб'єкти були представлені в рамках загальної тематики ВПО в усіх он-лайн виданнях регіону, що були у фокусі моніторингу.

Щодо представлення суб'єктів дослідження, найбільшу увагу онлайн-медіа приділяли самим ВПО (68%). У той час, як регіональні держадміністрації одержали також значне представлення (16,6%), інші суб'єкти одержали менше представлення, включаючи міжнародні організації (5,6 %), волонтерів (4,7 %), НУО (2,8 %) та уряд (2,4%).

Щодо тональності публікацій, онлайн-медіа представляли суб'єктам моніторингу переважно позитивно і нейтрально. ВПО власне отримали негативне висвітлення (7 відсотків усієї інформації про ВПО) у випуску кримінальної хроніки онлайн – медіа «0532», що підтверджує статус ВПО 38-річного злочинця з Донбасу, звинуваченого в тому, що він майже заколов мешканку Полтави.

4. ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ

У Черкасах телеканали великою мірою ігнорували матеріали про ВПО, а газети та он-лайн ЗМІ звузили рівень представлення ВПО в порівнянні з попередньою хвилиною моніторингу. Однак, були і деякі приклади активного висвітлення. Наприклад, газета «Нова доба» продовжувала публікацію інформації про ВПО на сторінці 10 за системним підходом до теми. У випуску від 13 жовтня було опубліковано матеріал, у якому розкривається зворушлива історія про життя 92-річної переселенки з Донецька Олександри Скребець³. Моніторингова команда також відзначила випадок поєднання реклами та висвітлення теми ВПО в газеті «Вечірні Черкаси»⁴. Матеріал був опублікований у рекламному розділі «Місцева марка» з маркуванням реклами, а також висвітлив «олюднену» бізнес-історію. Матеріал був присвячений долі Донецької

і Луганської філій будинку моди АВК, які були змушені закритися, але продовжували надавати підтримку сім'ям своїх співробітників із зони АТО, оплачуючи їхній проїзд і надаючи робочі місця на підприємствах у Києві і у Дніпрі.

Чернігівська філія Національної телерадіокомпанії «Сівер Центр» не приділяла уваги ВПО в основних новинних програмах. Певне представлення ВПО було надано в матеріалах «Деснянської правди» про футбольний фестиваль, що проводився 13 жовтня в рамках проекту Української федерації футболу «Грайте на чужому полі, грайте всюди» під егідою Дитячого фонду УЄФА, діяльність якої націлена на підтримку дітей, включаючи дітей ВПО з Криму та Донбасу⁵.

З іншого боку, матеріали іншої газети містили ознаки проплаченої статті – вона була присвячена наданню допомоги ВПО з боку фонду «Українська перспектива» на чолі з Олександром Вілкулом, народним депутатом від Опозиційного блоку⁶. Інформаційна цінність такого матеріалу в Чернігівській газеті була сумнівною, оскільки він був присвячений ВПО в Дніпрі та інших регіонах, але не був пов'язаний із Чернігівщиною.

У Дніпропетровському регіоні кожен із телевізійних каналів, що є у фокусі моніторингу, присвятив висвітленню питань, пов'язаних з ВПО, один звіт, присвячений роботі Гуманітарного штабу Фонду Ріната Ахметова. Було надруковано важливу публікацію в газеті «Зоря»⁷. Проте була цікава публікація про облаштування модульного містечка у Нікополі. Зокрема, мешканка Нікополя повідомила про будівництво пішохідних доріжок і містечка для дітей. Газета продовжує співпрацю з благодійним фондом «Допомога Дніпра» і отримує певну фінансову допомогу від уряду Канади. На основі співпраці, газета стала регулярно публікувати матеріали, що стосуються ВПО.

У Кропивницькому четверта хвиля засвідчила спадну тенденцію уваги ЗМІ до ВПО та зменшення кількості репортажів і статей, присвячених темі моніторингу, а також матеріалів із належним аналізом або дослідженням проблем, пов'язаних із ВПО. Загалом ЗМІ використовували коректну термінологію, не вживали зневажливих висловів, уникали можливостей створення штучних сенсацій. Що ж до збалансованості подачі матеріалів, представлення різних позицій, глибини проникнення в проблематику, створення суспільного діалогу, варто зазначити, що, аналогічно до попередньої хвилі, на жаль, фактично всі ЗМІ лише ретранслявали інформацію від одного, часто офіційного, джерела, що не дозволяло відстежити збалансованість та різноманіття думок. Наприклад, у матеріалі «Кіровоградської правди», що інформує про ви-

³ «Нова доба» газета, 13 жовтня (випуск #41), «Довге життя між двома війнами», див.: <http://novadoba.com.ua/32683-dovge-zhytya-mizh-dvoma-viynamy.html>

⁴ «Вечірні Черкаси» газета від 19 жовтня (випуск #42), «АВК: маленька Україна в одній компанії».

⁵ «Деснянська правда», 20 жовтня, «Футбольний фестиваль у Корюківці».

⁶ «Деснянка» від 20 жовтня.

⁷ «У нікопольському модульному – доріжки і гойдалки», газета «Зоря» від 19 жовтня.

пунктирів середньої школи з Криму і Донбасу, які зможуть вступити до державних освітніх установ у 2017 році за визначеною квотою⁸. Проте публікація базувалася повністю на інформації, наданій у прес-релізі Міністерства освіти. Позитивною характеристикою було те, що засоби масової інформації застосовували правильну термінологію та уникали сенсаційності. Група моніторингу зафіксувала вдалий приклад життєвих історій з сюжету обласної телерадіокомпанії «Кіровоград», де розповідається про переселенку-матір шістьох дітей, яка переїжджає в Кіровоградську область із Горлівки⁹.

ЗМІ Полтавської області також представили низький відсоток публікацій про ВПО. Водночас успішним виявився матеріал обласного телеканалу «Лтава», присвячений соціальній адаптації вимушених переселенців, бійців антитерористичної операції (АТО) і їхніх сімей¹⁰. У той же час, на сайті «Телеграф-Кременчук» опубліковано матеріал, у якому автор застосував термін «біженці» замість ВПО¹¹. Також, у іншому он-лайн-ресурсі 0532.ua в одній зі своїх статей сенсаційно підкреслює статус ВПО¹². З іншого боку, на веб-сайті розміщено низку інформаційних матеріалів, що стосуються вимушених переселенців – «В Полтаве установили баки для сбора вещей нуждающимся¹³», а також «На Полтавщине открылся региональный центр Украинской Академии Лидерства»¹⁴.

У сумських ЗМІ майже не було матеріалів про ВПО. Ні на телеканалах, ані на Інтернет-сайтах вибірки. У пресі була одна публікація в газеті «Сумщина» про те, що Фондація Томсон, разом з інститутом IRMI проведуть п'ятиденний тренінг для українських регіональних журналістів з написання статей з приводу чутливих ситуацій, що виникають під час збройних конфліктів, зокрема на тему переселенців¹⁵.

У вінницьких ЗМІ спостерігався брак репортажів і статей з належним аналізом або дослідженням проблем, пов'язаних з ВПО. Журналісти подавали майже виключно інформаційні матеріали, аналітика зустрілась тільки на ТБ. ЗМІ всюди застосовували коректну мову та термінологію, розповідаючи про ВПО. Загалом ЗМІ уникали сенсаційності, розповідаючи про ВПО. Доволі частими були випадки, коли ЗМІ не зберігали баланс поглядів у матеріалах про ВПО, матеріали подавались односторонньо. Випадків використання чужих репортажів та їх передруку не було. Загалом журналісти намагалися дотримуватися стандартів

⁸ Кіровоградська правда від 11 жовтня (випуск #71), «Міністерство освіти змінює правила вступу до університетів на наступний рік».

⁹ Кіровоградська обласна телерадіокомпанія «Кіровоград», 20 жовтня сюжет «Переселенка», див.: <https://www.youtube.com/watch?v=s1B17M0sq64>

¹⁰ Лтава телеканал, 18 жовтня, звіт «Man live not by theater alone», available at <https://www.youtube.com/watch?v=chKNgLMXe4o>, (від 16:45 до 18:40 хв.).

¹¹ Телеграф – Кременчук, он-лайн медіа, 23 жовтня «Собаки Януковича та кременчуцькі чотириліпні», див.: http://www.telegraf.in.ua/topnews/2016/10/23/sobaki-yanukovicha-ta-kremenchuck-chotirilap_10057357.html

¹² 0532 он-лайн медіа, 11 жовтня, «38-летний переселенец с Донбасса чуть не зарезал полтавчанку», див.: <http://www.0532.ua/article/1399426>

¹³ 0532 он-лайн медіа, 12 жовтня, «В Полтаве установили баки для сбора вещей нуждающимся», див.: <http://www.0532.ua/news/1401089>

¹⁴ 0532 он-лайн медіа, 23 жовтня, «На Полтавщине открылся региональный центр Украинской Академии Лидерства», див.: <http://www.0532.ua/article/1412639>.

¹⁵ «Журналістів навчають на тренінгу», газета «Сумщина» від 20.10.2016 р.

ЗМІ. Справжнім журналістським успіхом став сюжет про ВПО, відзнятий у Дніпропетровській області¹⁶. Крім того, робота кінооператора є винятковою. Група моніторингу виявила цікаву історію життя, що була запропонована в ефірі ВІТА ТВ, у репортажі «Труханівська Січ», де пасажери потягу Єднання України проявили інтерес до способу життя студентів Національного університету м. Донецьк¹⁷. На жаль, не було продовжень жодної з цих історій, як і були відсутні їх повторення в підсумках тижня. Подібно до останнього телерепортажу був запропонований матеріал, опублікований в газеті РІА, що був присвячений студентам того ж університету, у якому вони згадували своє довоєнне життя і свої перші дні в Вінниці¹⁸. Ці спогади були опубліковані в рамках проекту «Життя спочатку» за підтримки уряду Канади.

У медіа, що є у фокусі моніторингу Житомирської області, був тільки один матеріал про ВПО, підготовлений протягом четвертої хвили моніторингу. 19 жовтня в газеті «20 хвилин» вийшов матеріал, який був присвячений виселенню ВПО з тимчасового місця проживання¹⁹. На телебаченні та у пресі публікацій про ВПО не було.

З огляду на виявлені проблеми, що свідчать про порушення низки професійних медіа-стандартів, зокрема, на матеріали, які могли слугувати просуванню політичних або комерційних намірів, під виглядом звичайних новин (так звана «джинса»), відсутність балансу думок, експерти моніторингу пропонують регіональним ЗМІ Північно-

го й Центрального регіону декілька рекомендацій щодо висвітлення ними тематики ВПО:

Рекомендується приділяти більше уваги питанням і темам, пов'язаним із ВПО. Детальніші рекомендації передбачають таке:

- ★ Надавати більше аналітичних матеріалів та розслідувань щодо ВПО.
- ★ Уникати прихованої реклами та журналістських публікацій для промо-цілей.
- ★ Уникати сенсаційності, застосування некоректної термінології та недостатньо збалансованого представлення.
- ★ Дотримуватися ролі «сторожового пса» замість пасивного застосування офіційної інформації представників місцевих держадміністрацій.
- ★ Не поширювати негативних стереотипів щодо ВПО та сфокусуватися більше на конкретних «живих історіях», що ілюструють приклади успішної адаптації ВПО у місцевих громадах.
- ★ Звертати увагу на питання безпеки, коли репортажі про ВПО могли спричинити загрозу їхнім родичам на окупованих територіях Донбасу.

Використання цих рекомендацій сприятиме підвищенню рівня неупередженості та, водночас, якості медіа контенту. Крім того, збалансоване висвітлення подій допоможе ослабити потенційні джерела соціальної напруги, зокрема між внутрішньо переміщеними особами, та громадами, які їх приймають. ●

¹⁶ Вінтера ТВ канал, 11 жовтня, див.: <https://youtu.be/0HNI0WhBfs?t=8m3s>

¹⁷ ВІТА ТВ канал, 21 жовтня, звіт «Вінниця – перша залізнична зупинка «Потяг єднання», див.: <https://youtu.be/LVe3otozcx4?t=5m5s>

¹⁸ РІА газета, 19 жовтня, «Студенти – ВПО згадують свої перші дні в Вінниці»

¹⁹ Газета 20 Хвилин від 19 жовтня, «Чужі тут не житимуть: у відремontованому іноземним коштом готелі міськ для переселенців вже немає»: <https://zt.20minut.ua/lyudi/chuzhi-tut-ne-zhitimut-u-vidremontovanomu-inozemnim-koshtom-goteli-mis-10553375.html>